

Beslut

Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola
Stora.exp@edu.samskolan.se

2019-03-06

1 (13)

Rector för Göteborgs Högre Samskola gr.
Egil.gry@samskolan.se

Dnr 400-2017:10221

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för
att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet vid Göteborgs Högre
Samskola gr. med Stiftelsen Göteborgs Högre
Samskola i Göteborgs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet är att granska kvaliteten i rektorns och huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektorn förutsättningar och arbetar för att utbildningen i skolenheten, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?
2. I vilken utsträckning skapar huvudmannen förutsättningar och arbetar för att utbildningen i grundskolan, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?

Granskningen utgår från följande definitioner av begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

Vetenskaplig grund – att skolorna såväl ska använda kunskap som härrör från vetenskapliga studier som att praktisera ett systematiskt utforskande för att kritiskt kunna granska, pröva och sätta resultat i ett sammanhang.

Beprövad erfarenhet – erfarenhet som är prövad, dokumenterad och genererad under längre tidsperiod och av många.

Granskningen genomförs i 30 skolenheter och deras respektive huvudman. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Göteborgs Högre Samskola gr. och Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola, som är huvudman för skolan, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Göteborgs Högre Samskola gr. och Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola den 31 januari och den 8 februari 2019. Besöket och intervjuerna genomfördes av Kristina Svensson och Annika Stenberg. Intervjuer med lärare, biträdande rektorer, rektor/tjänsteman hos huvudmannen har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten från de granskade skolorna och huvudmännen i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Bakgrundsfakta

Göteborgs Högre Samskola gr. är en fristående grundskola som är centralt belägen i Göteborg. Skolan har två grundskoleenheter, Lilla Samskolan, med elever i förskoleklass och årskurserna 1-6 och Göteborgs Högre Samskola gr. (Stora Samskolan), med elever i årskurserna 7-9. Huvudmannen bedriver även utbildning inom förskola, fritidshem och gymnasieskola. Skolinspektionen har granskat verksamheten vid Göteborgs Högre Samskola gr. vilken delar lokaler med gymnasieskolan och är geografiskt skild från Lilla

Samskolan. Vid besöket har Göteborgs Högre Samskola gr. 450 elever och Lilla Samskolan har 450 elever. Huvudman är Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola.

Rektorn vid Göteborgs Högre Samskola gr. är rektor för samtliga skolenheter inom huvudmannens organisation och är tillika skolchef. Till sin hjälp har rektorn/skolchefen¹ en ställföreträdande rektor samt fyra biträdande rektorer. Två av dessa ansvarar för verksamheten vid Göteborgs Högre Samskola gr. Lärarna som undervisar vid Göteborgs Högre Samskola gr. undervisar vanligen även vid gymnasieskolan. Lärarna tillhör olika grupper/lag utifrån syftet med grupperingen. Det finns tre så kallade spårslag, ett för varje årskurs och 15 så kallade klasslag, då skolan har fem parallella klasser i varje årskurs. Lärarna tillhör även ämnesgrupper och ämneslag, utifrån sina gemensamma undervisningsämnen samt så kallade lärandegrupper där de är indelade i tvärgrupper utifrån att de undervisar i olika ämnen.

Redovisade utvecklingsarbeten

Samtliga huvudmän och rektorer vid de skolor som besökts i samband med kvalitetsgranskningen har ombetts att lämna en verksamhetsredogörelse till Skolinspektionen. I den beskrivs det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår.

Utvecklingsarbete Göteborgs Högre Samskola gr.:

Det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår är arbete med *learning studies*².

Utvecklingsarbete Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola:

Det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår vid Göteborgs Högre Samskola gr. är arbetet med *learning studies*. Vid Lilla Samskolan är Skolverkets satsning *Specialpedagogik för lärande* det mest omfattande utvecklingsarbetet.

Skolinspektionens bedömning

Göteborgs Högre Samskola gr.

Rektorns arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet fungerar till stora delar väl vid Göteborgs Högre Samskola gr. vilket beskrivs och bedöms nedan.

En sådan del är den ansvarsfördelning som finns på skolan för att stödja arbetet med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Granskningen visar att det är tydligt för lärarna vem som har ansvar och mandat för att arbeta med skolans utvecklingsarbeten. Skolan har ett pedagogiskt råd som består av skolledning samt så kallade spårlagsledare och ämnesgruppsledare, vilka alla är förstelärare. Det pedagogiska rådet bereder utvecklingsinsatser genom att identifiera behov i verksamheten, söka efter och ta del av forskning, besluta om utvecklingsinsatser och se till att dessa genomförs i verksamheten. En av de biträdande rektorerna har ett uttalat pedagogiskt utvecklingsuppdrag med ett särskilt ansvar för att hålla sig uppdaterad kring ny kunskap. Den biträdande rektorn

¹ I beslutet benämns rektorn, tillika skolchefen, enbart som rektorn

² *learning study*, kan kortfattat beskrivas som ett praktknära forskningsprojekt där forskare och lärare arbetar tillsammans. En *learning study* har det dubbla syftet att förändra praktiken till det bättre och att utveckla teori(er). Ett eller flera väl avgränsade lärandeobjekt (mål med lärandet) formuleras. Utifrån analys av ett förtest planeras och genomförs undervisning – i regel någon eller några lektioner. Slutligen genomförs ett eftertest vilket också analyseras med fokus på hur undervisningen kan förbättras. Källa: Skolverket. Stora Samskolan genomför *learning studies* utan att lärare och forskare arbetar tillsammans.

rekommenderar litteratur till pedagogiska rådet för vidare läsning och samtal inför beslut om utvecklingsinsatser. Ansvaret för genomförande av utvecklingsinsatser vilar på den biträdande rektorn, ämnesgruppsledare och lärandegrupsledare. Huvudlärarna i respektive ämne har ansvar för arbetet med pedagogisk utveckling i sitt ämne genom att bevaka aktuell forskning och fortbildning. De leder även genomförandet av ämnets *learning study*.

Ett annat område som fungerar väl är skolans och huvudmannens arbete med att kartlägga utbildningens behov och utifrån det prioritera utvecklingsinsatser. Lärarna uppger att de är delaktiga när utvecklingsinsatser tas fram och den prioriterade insatsen *learning studies* är relevant och val av metod togs fram gemensamt. Lärarna har möten vid ett tillfälle per vecka under tre timmar i olika gruppkonstellationer såsom i nämnda spårlag, klasslag och ämneslag. Dessa utgör forum både för att diskutera kring utbildningens behov och för att genomföra utvecklingsinsatser. Det pedagogiska rådets förslag till utvecklingsområde går ut till de olika grupperna för vidare diskussion och det som framkommer där går tillbaka till pedagogiska rådet. Insatsen *learning studies* togs fram efter det att lärarna hade genomfört observationer av varandras undervisning och upplevde att målet med observationerna inte var helt tydligt. Lärarna arbetade mycket med att diskutera olika teorier vid fortbildningsinsatser men ville utveckla undervisningen. De kunde se att eleverna inte alltid lärde sig ett visst områden i de ämnen som de undervisar i och ville ta reda på mer om varför det är så. Syftet med *learning studies* är enligt lärarna att utveckla undervisningen och att nå elever som inte riktigt hänger med i undervisningen.

Granskningen visar vidare att rektorn ser till att ny kunskap söks och inhämtas i relation till behoven utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt. Enligt lärarna finns det bra förutsättningar för att söka efter och ta del av ny kunskap genom mötesstrukturerna. De får stöd för att hitta ny kunskap via den biträdande rektorn, det pedagogiska rådet och av huvudlärarna. Lärarna tar ansvar för att följa med i aktuell forskning och debatt och säger att lärarna vid skolan är engagerade och tar del av litteratur och föreläsningar. Skolan har en bra struktur för detta, menar lärarna. De rekommenderar olika källor till varandra och ger som exempel kanaler som Skolverket, resurscentra i olika ämnen, universitetens hemsidor och facktidningar för att ta del av ny och relevant kunskap. Vid medarbetarsamtal följer rektor upp att lärarna tar del av forskning och hur de fortbildat sig. Lärarna säger att de för vidare kunskap till varandra när de läst något nytt eller gått en fortbildning och att det från skolledningen finns en förväntan att de håller sig "à jour".

Rektorn uppger att det är en styrka att den biträdande rektorn tar fram texter med olika infallsvinklar som de kan ställa mot varandra. Det finns en poäng i att inom organisationen ha en med den rollen som utmanar, säger rektorn. Den biträdande rektorn läser många böcker och presenterar olika forskningsrapporter eller artiklar med olika syn inom samma område som lärarna kan diskutera utifrån olika infallsvinklar.

Lärarna säger att även om det är vissa forskares namn som framförs i perioder tar de del av olika litteratur. De anser att de har utrymme för att vara kritiska till det de läser gemensamt och tar till sig det som är relevant för dem. De läser vanligen en gemensam bok per termin som de sedan diskuterar kring vid möten i lärandegruppen. Beslut om vilken bok som ska läsas fattas i det pedagogiska rådet och är kopplad till aktuella utvecklingsområden. Lärarna uppger att de ibland kan vara väl kritiska och även vilja för mycket och därmed lite för snabbt "hoppar på olika tåg". De säger att eftersom de har goda studieresultat kan det ibland vara svårt att se vad som behöver utvecklas.

Efter beslut om utvecklingsinsatser ser rektorn till att valda insatser anpassas och integreras vid skolan. Skolan har deltagit i Skolverkets satsning Matematiklyftet och lärarna uppger att metoden som då användes har inspirerat dem till val av metod för att genomföra utvecklingsinsatser. För att förankra metodvalet har de gemensamt läst en bok som är skriven av en forskare. De använder sig både av ämneslagen och lärandegrupperna i arbetet med *learnings studies* och valet av så kallat lärandeobjekt är kopplat till deras ämne och det är huvudlärarna i ämnet som driver arbetet framåt. De har kommit olika långt i sina grupper i genomförandet av sin *learning study*. Några grupper har genomfört ett så kallat förttest med kontrollgrupp och ett eftertest. Andra grupper har tagit fram det område de ska studera, vilket ska godkännas av den biträdande rektorn. Lärarna uppger att det är tydligt hur arbetet med *learning studies* ska gå till, men att de lägger olika värderingar i vad begreppet står för och att det skulle kunna problematiseras mer för att bli tydligare. De har visserligen haft kontakt med forskare i samband med framtagande av insatsen men menar att för att det ska vara en riktig *learning study* ska den göras i samverkan med forskare och filmas. Därför anser de att det är en "light-variant" av *learning studies* som är mer genomförbar på skolan.

Lärarna prövar regelbundet olika metoder i sin undervisning kopplat till olika målområden genom att i ämneskonferensgruppen bestämma vad de vill pröva. Några veckor senare redogör de för vad de gjort och utvärderar det. Som exempel ger de ett pågående mångfaldsarbete. De genomför det över tid, utvärderar, dokumenterar och prövar igen.

Huvudmannen Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola

Skolinspektionen bedömer att huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet till stora delar fungerar väl.

En sådan del är att huvudmannen systematiskt, i samverkan med rektorn, stödjer arbetet med att kartlägga behov av utveckling på huvudmannens två grundskoleenheter. Det finns ett pedagogiskt råd vid Stora Samskolan och ett vid Lilla Samskolan. Lärarna uppger att det pedagogiska rådet samlar in de behov som beskrivs i ämnesgrupperna.

Rektorn har regelbundna avstämningar med huvudmannen för att rapportera utvecklingsbehov och resultat samt informera om utvecklingsinsatser. Lärarna säger att huvudmannens målområden grundar sig i kvalitetsarbetet och i kontinuerliga uppföljningar med eleverna. Varje år får skolorna uppdrag som de ska arbeta med utifrån huvudmannens måldokument. Lärarna beskriver att arbetsgången är följande; mål kommer från huvudmannen och sedan diskuterar de hur de kan omsätta dessa i det pedagogiska rådet och i samband med detta tas litteratur tas fram som ligger till grund för insatsen.

Vidare visar granskningen att huvudmannen ser till att det finns strukturer för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet genom att bland annat tillsätta medel så att förutsättningar finns för utvecklingsinsatser. Rektorn ger uttryck för att det finns ett förtroendefullt samarbete med huvudmannen där pedagogiska frågor är delegerade till skolchefen, tillika rektorn. Rektorn säger att huvudmannen, i form av styrelsen för stiftelsen, är verksamhetsnära och att det är korta vägar till beslut. Det finns en hög ambition och ett stort intresse hos styrelsen menar rektorn.

Vid varje skolenhet finns två personer som i del av sina tjänst har ett uttalat ansvar för skolutveckling, den ene är den tidigare i beslutet nämnde biträdande rektorn. Detta utgör

ett stöd som är beslutat av huvudmannen för att stödja utvecklingsarbetet säger rektorn. Lärarna uppger att huvudmannen även ser till att det finns goda förutsättningar för fortbildning, både vad gäller tid och ekonomiska resurser och att strukturerna för dessa säkerställer att fortbildningar vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Granskningen visar även att huvudmannen, i dialog med rektorn, styr och ger förutsättningar för användningen av karriärtjänster. Det finns allt som allt 18 förstelärare vid de båda grundskoleenheterna. Alla förstelärare har ett riktat uppdrag, som spårlagsledare, ämnesgruppskonferensledare eller arbetslagsledare och har i uppdrag att söka efter och sprida ny kunskap. Tjänsterna är tidsbegränsade och utlyses internt om det finns en ledig tjänst och det är ledningsgruppen som intervjuar de sökande. Förstelärarna undervisar inte mindre tid än övriga lärare men det finns ett lokalt avtal som gör att de har tid för sina uppdrag, säger rektorn.

Vidare samarbetar huvudmannen, vid behov, med lärosäten i arbetet för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund. Vid granskningen framkommer att flera samarbeten med forskare pågått och pågår. Ett exempel är att skolan får förfrågningar om att delta som forskningsobjekt, vilket de gör i nuläget. De har även regelbundet lärarstuderande och får handledarutbildning för detta från ett lärosäte. Språklärare vid skolan deltar i en provutveckling som ett lärosäte ansvarar för vilket enligt lärarna utgör ett samarbete med lärosätet. De har även haft olika forskare som har föreläst vid skolan och forskare som de haft mer regelbunden kontakt med i samband med utvecklingsinsatser.

Även om det framkommer att rektorn och huvudmannen i flera avseende skapar förutsättningar för, och arbetar för, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet visar granskningen att det finns någon del i verksamheten som behöver utvecklas.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att Göteborgs Högre Samskola gr. och Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola behöver förbättra de strukturer som finns för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter. Granskningen visar visserligen att skolan och huvudmannen har vissa strukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan prövas och spridas. Erfarenheter behöver dock vara prövade, dokumenterade och genererade av många och under en längre tid, för att de ska kunna anses vara beprövade erfarenheter, vilket ännu inte är fallet vid Göteborgs Högre Samskola gr. och Stiftelsen Göteborgs Högre Samskola.

Granskningen visar att det finns förutsättningar för att utveckla strukturer så att erfarenheter kan bli beprövade erfarenheter. Det finns forum för att dela erfarenheter, pröva olika metoder, utvärdera dessa och pröva på nytt. Lärare och rektorn ger uttryck för att arbetet med *learning studies* kan innebära att beprövad erfarenhet genereras. Rektorn hänvisar till att de ska ta fram en struktur för att lärarna ska kunna dela med sig av resultatet av *learning studies* och att syftet är att samla och sprida erfarenheten. Det finns ingen framtagna mall eller tydlig beskrivning för grupperna hur allt ska dokumenteras. Lärarna säger att det kan vara svårt att prioritera vad de faktiskt ska fokusera på och vara

strukturerade så att erfarenheter kan tas tillvara bättre genom att även dokumenteras. Rektorn uppger att de behöver se till att det inte blir för mycket dokumentationskrav för lärarna och att lärarna nu är delaktiga i hur arbetet med *learning studies* ska dokumenteras. Rektorn säger att de behöver samla kunskapen. Lärarna uppger att det inte är helt tydligt för dem hur de ska dokumentera sina *learning studies* eller vad som händer sedan med den dokumentation de för.

Granskningen visar även att det saknas samverkan med andra skolor, utanför huvudmannens organisation och samverkan med andra huvudmän på grundskolenivå för att dela och sprida erfarenheter.

Detta innebär att det finns möjligheter till samverkan inom och mellan huvudmannens grundskoleenheter för att systematiskt pröva, dokumentera och utveckla erfarenheter så att de kan bli beprövade erfarenheter. Dokumentation av de erfarenheter som görs i utbildningen behöver dock förbättras så att de blir möjliga att dela och prövas av många under en längre tid. I detta arbete behöver skolan och huvudmannen etablera samverkan med andra skolor och huvudmän för att erfarenheterna ska kunna delas och prövas av många. På så sätt kan de erfarenheter som görs användas och leda till att utbildningen och i förlängningen måluppfyllelsen förbättras.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 6 september 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits och vilka effekter de gett utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post, till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400-2017:10221) i de handlingar som sänds in. Som stöd för redovisningen kan bifogad mall (Bilaga 2) användas.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Annika Stenberg och undervisningsråd Anna Wide deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Roland Fallström

Enhetschef

Kristina Svensson

Undervisningsråd/föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/grundskolans-arbete-for-att-utbildningen-ska-vila-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/>

Bilaga 1: Författningsstöd – Grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Utformningen av utbildningen

Skollagen (2010:800)

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 §, tredje stycket).

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 223 - 224

Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i förarbetena till högskolelagen. Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumentet ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör markeras i lagen. Regeringen föreslår formuleringen att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", så gäller den, som ovan redovisats, utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Offentliga utredningar

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring s 25 - 27

Vetenskaplig grund

Begreppet vetenskaplig grund definieras inte i skollagen utan har av Skolverket, i linje med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), preciserats till att arbetet i skolan ska utgå från ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Skolverket ger följande beskrivning av begreppet: "Vetenskaplig grund innebär att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang samt söka efter förklaringar och orsakssamband i tillgänglig relevant forskning". Enligt utredningen beskriver denna tolkning närmast ett förhållningssätt till vetenskap – ett forskningsbaserat arbetssätt. Skolforskningsinstitutet särskiljer begreppen vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt. Man understryker att det är undervisningen som bedrivs som baseras på resultat från vetenskapliga studier, både avseende innehåll och hur man undervisar. Ett vetenskapligt, eller kritiskt, förhållningssätt är däremot något man själv utvecklar. Ett vetenskapligt eller kritiskt förhållningssätt bör enligt Skolforskningsinstitutet alla ha i alla sammanhang där man planerar, genomför eller utvärderar sin undervisning. Vad gäller skollagen är det utbildningen som ska vila på vetenskaplig grund. I 1 kap. 3 § skollagen definieras utbildning som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Beprövad erfarenhet

Beprövad erfarenhet är ett begrepp som är särskilt kopplat till yrkesgrupper inom områdena hälso- och sjukvård och skola. Även om uttrycket i sig är komplext så har det tillkommit för att omfamna dimensioner av kompetenser som är av vikt i praktikens utövning till gagn för patienter, elever och studenter (och även anhöriga). Beprövad erfarenhet framställs ibland som att det omfattar allt övrigt som inte täcks in av det som är vetenskapligt grundat.

Det är olyckligt för begreppet får därmed ett otydligt berättigande. Många av de problemområden där den beprövade erfarenheten har bidragit till kunskapsuppbäggande och professionens kompetensutveckling utgör också en viktig grund för identifiering och precisering av forskningsfrågor. Beprövad erfarenhet kopplas ofta samman med lång erfarenhet men bör mer beskrivas genom de professionella erfarenheter som upprepat har identifierats, observerats, verifierats och accepterats av professionen. Den beprövade erfarenheten är i första hand kontextuell och lokal, ofta kollektiv inom en profession och tydligt kommunicerad för att kunna användas av flertalet. Skolverkets definition av beprövad erfarenhet (kunskap som är genererad vid upprepade tillfällen över tid, som är dokumenterad och kvalitetssäkrad) ger lite utrymme för att vidareutveckla och framhålla betydelsen av den erfarenhetsbaserade professionskunskapen. I många undervisningssituationer behöver den beprövade erfarenheten vara vägledande i de fall då vetenskaplig grund inte finns att tillgå. Den beprövade erfarenheten är en värdefull komponent i det dagliga utövandet av lärarprofessionen med konsekvenser för lärande som behöver beskrivas, reflekteras och få acceptans. Den bör också ses som en likvärdig komponent och ett komplement inom praktisknära forskning där den i sig kan utgöra en startpunkt för att beforska praktiken.

Ställningstaganden

Skolverket³

Forskningsbaserat arbetssätt

Att arbeta forskningsbaserat innebär att systematiskt undersöka och utveckla den egna verksamheten utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att göra det effektivt krävs ett vetenskapligt förhållningssätt där man diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar relevant forskning på utbildningsområdet och annan systematiskt framtagen kunskap.

Forskningsbaserat arbetssätt ställer krav på en hög grad av systematik, begreppsmedvetenhet och struktur. Detta arbetssätt ska inte enbart förstås som att lärarlaget sitter ner och diskuterar eller att vi förlitar oss på den egna uppfattningen eller magkänslan. När det gäller att utveckla kvaliteten i undervisningen innebär det att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder som skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär alltså att medvetet använda sig av både vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet som bas för det egna kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär att inta ett vetenskapligt förhållningssätt och kan sammanfattas med att man:

- Identifierar, formulerar och löser problem
- Verkar för att bygga kunskap och transparens
- Kritiskt granskar resultat

I det vetenskapliga förhållningssättet är transparens av vikt vilket innebär att vara öppen med metoden man använt för att andra ska kunna förstå och utvärdera hur man kommit fram till resultaten.

Systematiskt kvalitetsarbete och forskningsbaserat arbetssätt – inte samma sak

Grunden för det forskningsbaserade arbetssättet har likheter med det som i skollagen benämns systematiskt kvalitetsarbete. Ofta är det inom ramarna för skolans systematiska kvalitetsarbete som ett forskningsbaserat arbetssätt kan appliceras. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

En viktig skillnad är dock att kvalitetsarbetets syfte är att utveckla verksamheten för att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas, medan syftet med det forskningsbaserade arbetssättet t.ex. kan vara att öka kunskapen inom ett för skolan eller förskolan relevant

³ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskningsbaserat-arbetssatt/att-arbeta-forskningsbaserat>

arbetsområde. Systematiskt kvalitetsarbete är en kontinuerlig form för arbetet med skolutveckling medan forskningsbaserat arbetssätt är mer av en ansats för att undersöka och utveckla. En viktig skillnad är också att det forskningsbaserade arbetssättet bygger på en begreppsapparat där begrepp som knyter an till den vetenskapliga metoden är viktiga inslag.

Skolverket (2012). Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr 2012:1700, s. 1 och 4.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Bestämmelsen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet riktar sig både till dem som utformar styrdokument, dvs. riksdag, regering och Skolverket och till enskilda lärare.

Både utbildningens ämnesinnehåll och metod/pedagogik ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärares ansvar och förutsättningar

Enskilda lärare har ansvar för att löpande hålla sig orienterade inom sitt ämnesområde.

Bestämmelsen reglerar indirekt rektorers, förskolechefer och huvudmäns ansvar att stärka lärares förutsättningar att bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärarytbildningen har ett ansvar för att utveckla blivande lärares förmåga att bedriva undervisning utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Nyutexaminerad lärares vetenskapliga förhållningssätt kan dock inte förväntas vara färdigutvecklat. Som yrkesverksam bör lärare ges stöd och vägledning från såväl mer erfarna kolleger som från relevant forskning.

Skollagen (2010:800)

Utbildning och undervisning

I denna lag avses med

- undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och
- utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål (1 kap. 3 § skollagen).

Huvudmannens ansvar för utbildningen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen).

Ledningen av utbildningen

Rektor

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

En ställföreträdare får utses för en rektor (2 kap. 9 § skollagen).

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 4 kap. 3 § skollagen ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. (4 kap. 4 § skollagen).

Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (SKOLFS 2012:98)

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning (s 11).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1: Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: